

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen vormt een belangrijk onderdeel van risicomanagement en wordt gedefinieerd als de mate waarin de gemeente in staat is onvoorziene tegenvallers op te vangen.

Risicomanagement

Op basis van risicomanagement wil de gemeente inzicht krijgen in de risico's die zij loopt en daarmee eventuele risico's afdekken. Risicomanagement wordt omschreven als het identificeren en kwantificeren van risico's en het bepalen van activiteiten die de kans van optreden en/of de gevolgen van risico's beheersbaar houdt. Om de risico's inzichtelijk te krijgen, is het van belang dat er periodiek inzicht bestaat in de omvang, aard en ontwikkeling van de belangrijkste risico's en de risicogebieden. Dit inzicht vormt de eerste aanzet om hiervoor ook concrete beheersmaatregelen te treffen. Bewustwording van risico's is een belangrijke stap in het beheersen van risico's.

Risico-inventarisatie

Ter voorbereiding op de begroting 2018 is een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hierin zijn de risico's van de gemeente in kaart gebracht en beoordeeld. Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke maatregelen zoals bijvoorbeeld het afsluiten van verzekeringen en het inrichten van de interne controle. Naast de afgedekte risico's, loopt de gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Om te voorkomen dat er ingrijpende beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd bij het voordoen van niet afgedekte risico's, moet de gemeente over een financiële buffer (beschikbare weerstandscapaciteit²) beschikken. De niet afgedekte risico's worden meegenomen bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit. Bij de risico-inventarisatie wordt onderscheid gemaakt tussen algemene risico's en specifieke risico's.

Ratio weerstandsvermogen

Omschrijving	Bron	Realisatie	Realisatie	Begroting	Streefwaarde	Begroting
Effectindicatoren		2015	2016	2017	2018	2018
Weerstandsvermogen ³	Risico-analyse	1,79	3,13	1,96	1,35 < x < 1,65	2,97

Het uitgangspunt is om de impact van de risico's te minimaliseren. Dit betekent dat het weerstandsvermogen ten minste voldoende moet zijn. De gemeenteraad heeft besloten in zijn vergadering van 4 september 2008 een ratio weerstandsvermogen van 1,5 keer het totaal van de geïnventariseerde financiële gevolgen van risico's aan te houden met een marge van 10% naar boven en beneden.

Dit komt overeen met het waarderingscijfer B = ruim voldoende (zie de volgende tabel uit nota risicomanagement).

Waardering	Ratio	Betekenis
	Weerstandsvermogen	
A	> 1,65	Uitstekend
B	1,35 – 1,65	Ruim voldoende
C	1,0 – 1,35	Voldoende
D	0,8 – 1,0	Matig
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Risico's

De gemeente Maasdriel hanteert voor de risico-inventarisatie de volgende twee categorieën:

- algemene risico's;
- specifieke gemeente risico's.

² De weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de post onvoorzien, de vrij aanwendbare reserves en de stille reserves.

³ Weerstandsvermogen = beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door benodigde weerstandscapaciteit (inclusief stille reserves)

De algemene risico's zijn als volgt:

Risico	Beheersmaatregelen	Benodigde weerstandscapaciteit
Algemene risico's		€ 2.000.000
Dit betreffen de risico's die samenhangen met onze activiteiten, die aan weinig verandering onderhevig zijn. Om deze risico's te signaleren en te beperken zijn beheersmaatregelen genomen in de processen.	Voor elk risico wordt een keuze gemaakt uit de volgende beheersmaatregelen: <ul style="list-style-type: none"> • Vermijden • Verminderen • Overdragen • Accepteren 	

De specifieke risico's zijn als volgt:

Risico	Beheersmaatregelen	Benodigde weerstandscapaciteit
1. Wachtgeld bestuurders		€ 450.000
Wethouders hebben na beëindiging van het wethouderschap recht op wachtgeld. Het risico doet zich voor op het moment van een collegecrisis en bij het einde van een raadsperiode.	Voor huidige wachtgelden is inmiddels een voorziening gevormd voor de maximale verplichting die jaarlijks geactualiseerd wordt. Een andere beheersmaatregel is actieve re-integratie van oud wethouders.	
2. Planschade		€ 200.000
Wijzigingen van bestemmingsplannen kunnen leiden tot een verhoogd risico op planschade. Het betreffen juridische kosten die gemoeid zijn met de afwikkeling van verzoeken om tegemoetkoming in de planschade. Risico doet zich voor op het moment dat planschadeclaims niet op exploitanten/derden kunnen worden afgewenteld. Gezien de beheersmaatregelen betreffen het vooral planschadeclaims die voortkomen uit plannen uit het verleden.	<ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van een risico-analyse voorafgaand aan een project en het opnemen van de geraamde kosten in de desbetreffende exploitatie; • De voorbereiding van bestemmingsplannen wordt voor-aangekondigd. Hierdoor worden planologische wijzigingen eerder 'voorzienbaar' en wordt de kans op geslaagde planschadeclaims verkleind; • Het opnemen van afwentelings-overeenkomsten in af te sluiten contracten met derden, in het geval van anterieure overeenkomsten worden hier ook de externe deskundigheidskosten opgenomen. 	
3. Risicoscenario's grondbeleid		€ 1.500.000
Op basis van actuele berekeningen van de grondexploitaties en waardering strategische gronden is een voorziening gevormd van 1,34 miljoen. De berekeningen van de BIE zijn gebaseerd op verschillende scenario's en de waardering van de strategische gronden is op basis van aanschafwaarde of lagere marktwaarde. In het slechtste scenario is rekening gehouden dat alle exploitaties een vertraging hebben van vijf jaren en dat er geen opbrengststijging gerealiseerd zal worden. Het verschil tussen de voorziening zoals opgenomen in de jaarrekening en de benodigde voorziening op basis van het slechtste scenario hebben we opgenomen in deze paragraaf.	<ul style="list-style-type: none"> • Verstrekken startersleningen (volkshuisvestingsfonds); • Nagaan bij welke gronden nog sprake is van opbrengstpotentieel (stille reserves); • Via herijking bestaande en nieuwe plangebieden optimaliseren; • Een beleid opstellen om (collectief) particulier opdrachtgeverschap te stimuleren. 	

Risico	Beheersmaatregelen	Benodigde weerstandscapaciteit
4. Jeugdzorg/WMO		800.000
De belangrijkste financiële risico's zijn:		
<ul style="list-style-type: none"> Onvoldoende budget om benodigde zorgaanbod te realiseren. Benodigde zorginnovatie – met behoud van kwaliteit en voldoende aanbod – die nodig is om efficiencykorting van het Rijk te halen, wordt niet gerealiseerd of blijkt niet mogelijk. Grotere zorgvraag dan waarmee rekening is gehouden. Herverdeeleffect objectief verdeelmodel. 	<ul style="list-style-type: none"> (Boven)regionale contractering voor de zorgaanbieders; Ontwikkeling zorginnovatie; Aanpassing beleidsuitgangspunten. 	
5. Claims van derden		€ 1.300.000
De polisvoorwaarden van de aansprakelijkheidsverzekering sluiten een aantal zaken uit. Onder andere claims ten gevolge van:		
<ul style="list-style-type: none"> Toezeggingen en gewekte verwachtingen; Termijnoverschrijding; Aanbestedingen; Nadeelcompensatie; Oneerlijke concurrentie; Wet Markt en Overheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Aandacht voor preventie en het voorkomen van schade; Verzekeringsportefeuille periodiek doorlichten. 	
6. Afdekken Vlagheide Schijndel		€ 150.000
Vanuit voormalig Stadsgewest Den Bosch en de provincie Noord-Brabant is nog een aanvullende nota te verwachten m.b.t. het afdekken van de voormalige stortplaats De Vlagheide te Schijndel. Het grootste risico betreft het voornemen tot aanpassing van de rekenrente door de provincie. De rekenrente bedraagt in de huidige berekening 5,0%. Een verlaging van één procentpunt betekent een last ter hoogte van € 196.000 voor de gemeente Maasdriel.		
<ul style="list-style-type: none"> Aandacht voor berekening toekomstige lasten en het t.z.t. vormen van een voorziening. 		+ PM (renterisico)
7. Vennootschapsbelasting		€ 20.000
Uitwerking grondexploitatie heeft plaatsgevonden samen met Baker Tilly Berk Belastingadviseurs (BTB). Over de fiscale behandeling van grondexploitatie is meer duidelijk geworden. Op basis hiervan heeft BTB een model gemaakt ter bepaling van de openingsbalans en voor de jaarlijkse bepaling van de fiscale winst. Hieruit komt een Vpb-last van maximaal € 20.000 per jaar.		
Totaal benodigde weerstandscapaciteit		€ 6.420.000

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Maasdriel bestaat uit:

- Algemene reserve*
De algemene reserve wordt gebruikt voor het opvangen van risico's in algemene zin. De algemene reserve is vrij aanwendbaar;
- Reserve bouwgrondexploitatie*
De reserve bouwgrondexploitatie is een vrij aanwendbare bestemmingsreserve die tot de weerstandscapaciteit wordt geteld.
- Reserve sociaal domein*
De reserve sociaal domein is een vrij aanwendbare bestemmingsreserve die tot de weerstandscapaciteit wordt geteld.

- *Reserve nieuw beleid*
In de reserve nieuw beleid wordt tevens een gedeelte van de opbrengsten precario gestort. Een deel van de opbrengsten precario betreft middelen waartegen een hoger beroep loopt. Het deel waarvoor nog hoger beroep loopt wordt niet meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.
- *Stille reserves*
De stille reserves bestaande uit gronden zonder boekwaarde, worden meegenomen bij de beoordeling van de weerstandscapaciteit. Om de weerstandscapaciteit op niveau te houden zal de winst bij de verkoop van deze gronden toegevoegd moeten worden aan de reserves.

Reserves	Begroting 2018
Algemene reserve	5.139.000
Onvoorzien	175.000
Reserve bouwgrondexploitatie	2.161.000
Reserve Sociaal Domein	715.000
Stille reserves	2.900.000
Reserve nieuw beleid	11.810.000
Correctie precario	-/ 3.809.000
Beschikbare weerstandscapaciteit	19.091.000

Weerstandsvermogen

Het is van belang te weten of sprake is van een toereikend weerstandsvermogen. Als het risicoprofiel bekend is, kan een relatie worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De berekeningswijze van de ratio weerstandsvermogen op basis van een gegeven zekerheidspercentage is als volgt:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

	Begroting 2017	Begroting 2018
Beschikbare weerstandscapaciteit inclusief stille reserves	15.603.000	19.091.000
Beschikbare weerstandscapaciteit exclusief stille reserves	12.703.000	16.191.000
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit conform ratio 1,65	13.117.000	10.593.000
Saldo vrije deel weerstandscapaciteit	-414.000	5.598.000

	Begroting 2017	Begroting 2018
Weerstandsvermogen inclusief stille reserves	1,96	2,97
Weerstandsvermogen exclusief stille reserves	1,60	2,52

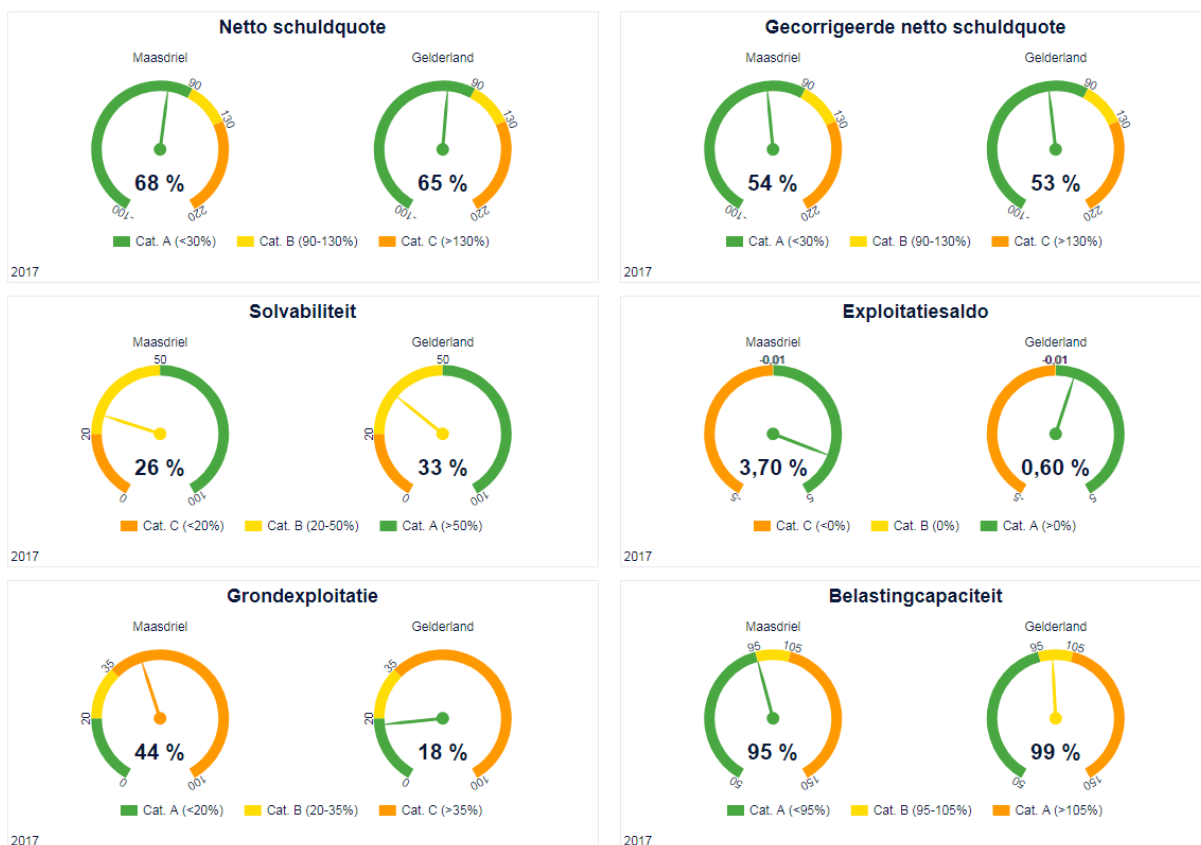
De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-inventarisatie voortvloeit, zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. De ratio weerstandsvermogen is groter dan 1,65.

Financiële kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat gemeenten vijf financiële kengetallen opnemen in de begroting en jaarrekening. In een ministeriële regeling is een uniforme berekening voor alle gemeenten van deze kengetallen opgenomen. De invoering van de kengetallen is bedoeld om de gemeenteraad meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente en de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. De kengetallen worden geanalyseerd ten opzichte van de door de provincie Gelderland vastgestelde normenwaarden, waaraan een categorisering is gekoppeld. Categorie A wordt bestempeld als het minst risicovol en categorie C het meest.

Vergelijking met andere gemeenten in de provincie Gelderland

De vergelijking met de andere gemeenten in de provincie Gelderland laat voor de cijfers van de primitieve begroting 2017 het volgende beeld zien.

Meerjarenperspectief

De bijgewerkte begroting 2017 en de meerjarenbegroting leveren de volgende kengetallen op.

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	50,2%	80,0%	66,0%	58,4%	54,6%	44,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	39,2%	70,0%	58,8%	51,9%	49,0%	38,5%
Solvabiliteitsratio	30,2%	30,8%	35,1%	38,5%	40,8%	46,0%
Structurele exploitatieruimte	7,3%	0,0%	3,0%	1,4%	1,2%	1,4%
Grondexploitatie	27,4%	27,9%	18,9%	16,4%	19,5%	14,4%
Belastingcapaciteit	90,8%	92,4%	94,6%	96,1%	96,4%	96,6%

Netto schuldquote

De netto schuldquota geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft op deze manier een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. De netto schuldquote wordt berekend inclusief en exclusief uitgezette leningen aan derden. Hierdoor wordt duidelijk wat het aandeel is van de verstrekte leningen in de exploitatie.

De stijging ten opzichte van 2016 wordt voornamelijk veroorzaakt doordat het begrotingstotaal daalt als gevolg van de nieuwe BBV-voorschriften.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat volgens artikel 42 van het BBV uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserve) en het resultaat uit het overzicht

van baten en lasten. De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Uit het meerjarenperspectief blijkt dat de vermogenspositie elk jaar verbetert. Dit komt door de structurele reserveringen van rente en de precarioheffing.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten en uit te drukken in een percentage.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grondexploitaties zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit is de verhouding tussen de woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage. In de woonlasten worden de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing meegenomen.

Onderlinge verhouding kengetallen

